

A meg nem született

– kaddis –

„írok, mert írnom kell, és ha írunk, dialógust folytatunk, olvastam valahol, míg isten létezett, valószínűleg Istennel folytattunk dialógust, most már, hogy nem létezik, az ember alighanem csak a többi emberrel, vagy jobb esetben önmagával folytat dialógust”

KERTÉSZ IMRE

Magasztaljuk és szenteljük meg nagy Nevét [közösség: Ámen] e világon, melyet kedvére teremtett, érvényesítse uralmát életetek során, egész Izrael élete során, hamarosan, már a közeljövőben, s mondjátok erre: Ámen!

[Közösség: Ámen! Legyen nagy neve áldott örökre és örökkön-örökké! Legyen áldott...]

Legyen nagy neve áldott örökre és örökkön-örökké!

Legyen áldott és dicsért, dicső és magasztos, fennkölt és hírneves, imádott és megszentelt a Neve annak, aki Szent, áldott Ő!

[Közösség: Áldott Ő!]

Áldottabb Ő minden áldásnál, költeménynél, dicshimnuszánál és vigaszéneknél, amit a világon mondanak, s ti mondjátok erre: Ámen!

[Közösség: Ámen!]

Izraelnek, tanítóinak és az ő tanítványainak, azok tanítványainak és mindenkinek, aki a Tórával foglalkozik itt vagy bárhol másutt, legyen része igaz békességben, tetszésben és kedvtelésben, irgalomban és hosszú életben, nagy bőségben és megváltásban mennyei Atyja kezéből, ti meg mondjátok erre: Ámen!

[Közösség: Ámen!]

Jöjjön nagy békesség és élet a mennyből ránk és egész Izraelre, s mondjátok erre: Ámen!

[Közösség: Ámen!]

Aki békét teremt a magasságban, az hozzon békességet ránk és egész Izraelre! Mondjátok végül: Ámen!

[Közösség: Ámen!]

(Írástudók kaddisa)

(HOGYAN OLVISSUK?) A drámában jól láthatóan elkülönítettük az ív bal oldalára szedett főszöveget a jobb oldalon olvasható rendezői utasításoktól. Evvel az eljárással láttuk megoldhatónak azt, hogy az olvasót ne terheljük a színészi munka folyamatát is végigkövető, erre javaslatot tevő, ezt olykor csak a munkarend kedvéért rögzítő megjegyzéseinkkel. A szabad versekre jellemző tördelési mód sokkal inkább a színész és rendező szabadságát hangsúlyozza, semmint a megírás folyamán előttünk lejátszódott előadás egyedül üdvözítő voltát.

(KADDIS) A regény bejelentetten: ima („szent ima”); Kísérlet a megérkezésre az „ámen” szóhoz. Erre épül színpadi változatunk dramaturgiája: a „fentnek” és a „lentnek” állandó váltakoztatása: Isten szóra bírásának, az isteni beavatkozás kikényszerítésének hol szenvedélyes, hol rezignált, hol gunyoros, hol iróniába hajló, hol hidegen számító, hol bohóckodó, hol szerepjátszó, tehát kifejezetten színházi eszközökkel történő módja. Szereplőnk mégsem egy színházi szempontból elvontan létező személyhez szól, hanem legkivált a „meg nem születőhöz”.

(STÍLUS) A szövegváltozat előadására két lehetséges út kínálkozik:

1. Egyetlen szereplő a térben, amely azonban plasztikailag és akusztikailag folyamatosan megjeleníti és felmutatja a hagyományt (lásd ehhez a tér valamint a zene leírását); 2. A kaddis rituális gyakorlatát követve az előadást a rituális minimumnak, a „minjannak” megfelelő tíz szereplővel megalkotni, ami lehetővé tenné a feleség-férj; az intézet; a Tanító úr stb. jeleneteit színpadi szituációkként, több szereplős szcénákként fölfogni. (A „minjan” nem pusztán férfiakból állna esetünkben, de mindenképpen egy a saját személytelenségükbe burkolózott személyekből álló csoportot gondolunk alatta, pontosan ugyanúgy felöltözött szereplőkkel.) Ebben az esetben a hagyomány (tulajdonképpen a zsinagóga) plasztikai és akusztikai megjelenítése jórészt

a szereplőkre hárulna. Ezekben a jelenetekben a monológok párbeszédékké alakulnának, a főszereplő belépne a szituációkba, és kilépne belőlük; a további szereplők ugyanígy kilépnének a csoportból és visszalépnének az arctalanba. (A színházi párhuzama ennek, amikor a monológokhoz visszatérünk, nyilván a kórus volna.)

(TÉR) A játéktér csupasz padló sok kavicsal, különböző méretű kövekkel. Van, ahol rövid ösvénnyé, ösvény-idézetté állnak össze (apró, vakítóan ragyogó mosott kavics), másutt kimódolt véletlenszerűséggel szétszórva, megmutatva az így kialakított textúrának a szépségét is. A térben található egy fapad is, mintha egy zsinagógából került volna oda: szép formájú bútor, de csak egy ember foglalhat helyet rajta. A megszokottnak mondható forma (templomi pad) ettől különleges, sőt titokzatos jel. A multifunkcionális tér: „zsinagógaidézet”, vasútállomás, temető egyetlen plasztikai jelben.

(ZENE) Visszhangos tér, mintha imádkozók, egymással társalgók, véletlenszerűen beszélgetők, súlytalanul fecsegők, vagy az életüket szabadon, drámaian elmesélők sokasága töltené be a termet. A hangok zenével, zörejjel, olykor ipari hangokkal (vonat, gépkocsi) keverednek.

(JELENET) Szövegváltozatunk jelenet-beosztása annak a hangsúlyozása, hogy a jeleneteket nem szabad összerosni, hangulatilag egyenművé tenni, sőt gondosan törekednünk kell a szétválasztásukra, külön értékű jelenetökké való beállításukra.

(SZÖVEG) A központozást abból a megfontolásból hagytuk el, hogy megnöveljük a reménybeli színész (illetve színészek) értelmezési szabadságát. A tördeléssel a tempót, a ritmust kívántuk érzékeltetni.

(„NEM”) A kiemelt „nem” minden esetben, még a feleséggel zajló jelenetekben is a metafizikai radikalitás töltetével hangzik el, mintegy „fölfelé”. A többi „nem” a mondatban elfoglalt helyének megfelelő értékkel bír. Ebben az értelemben színpadi változatunk a „**Nem!**” és az „**Ámen**” között feszülő keskeny hidat járja be.

A férfi bejön a térbe, sietősen, mintha rohanását, valami elől való menekülését elegánsan leplezné, visszafogná. Kopottas bakancs, mellényes fekete öltöny, fehér ing, keménykalap, lóden. A nadrág enyhén rövid, jól látható a cipő magas szára, a hosszú pertli, a világító lábszár. Enyhén bobócos megjelenés, mint a hazatérő foglyoké. Egy bőrönd van nála, mintha a lénye magától értetődő tartozéka volna; egy végtag. A bőrönd, noha külön nem jelezzük, változatos formában játszik az előadásban, a benne rejlő kellékek előkerülnek, szituációkat erősítenek meg, történeteket elevenítenek fel.

A tér visszhangjai átalakulnak férfiak-gyermekek közös, hangos imájává. A férfi megpróbál imádkozni, legalábbis valamiféle illendőségből bekapcsolódni abba, ami „körülötte” történik, mozdulatokkal kísérletezik, ügyetlenül, meggyőződés nélkül. A játék folyamán a hangok tulajdonosai olykor mintha jelen volnának számára, személyes ismerősök, közös történetek szereplőiként. (Van, hogy őket szólítja meg, hozzájuk beszél, amikor nekirugaszkodik egy-egy mondatnak.)

ELSŐ JELENET / KÖVEK, EMLÉKEZÉS

(mintha a belépőt egy hang követné; vagy egy kérdés)

Nem!

(szünet; felvesz egy marék kavicsot, képzeletbeli sírokra helyezi, enyhén kapkodva, enyhén ingerülten; a levegőbe is tesz kavicsot, kitértőan, konokul, mint aki csodára vár, hogy egyszer csak az ő kavicsaira nem hat a gravitáció)

Na nézd csak

(mint aki nem hisz a szemének, konokul)

Nézd

(ezt a szertartást többször is elvégzi az előadás alatt)

Milyen vagy?

(pillanatra megáll, szünet)

Milyen lennél?

Sötét szemű kislány

Orrocskád környékén elszórt szeplők halvány pöttyeivel?

Konok fiú?

Vidám és kemény szemed akár szürkés-kék kavics?

(kövek kopogása)

Hát ez nem megy!

MÁSODIK JELENET / A BETŰK ÉS A KIMONDHATATLAN

(kítartóan „nézi” az imádkozó közösséget)

Nem emlékezni akarok

Habár emlékezni akarok persze

(szünet)

Akarok

nem akarok

nem tehetek mást

Ha például beszélek vagy írok emlékezem

(elballgat, mozdulatlanságba merevedik, majd ismét, önmagát figyelve, játszik a kövekkel)

Vagy ha megmozdulok

nézd csak nézd

na nézd nézd csak:

emlékezem

(mozdulatai földézik a megnevezett személyeket)

A Dirí!

Egy magasabb beosztású intézeti nevelő

Egy alacsonyabb beosztású intézeti nevelő

Pörge!

Kopasz nő a tükör előtt piros pongyolában

Emlékezik a testem

emlékeznie kell

mint egy életfogytiglanra ítélt fogoly

a kötelező emlékezés életfogytiglani rabruhájában

(abbahagyná, de számára is váratlanul a Tanító úrra emlékező mozdulatot tesz)

és a Tanító úr
Uramisten!
a Tanító úr a marhavagonok között
imbolyog felém felém felém

Halálra készülő kicsi arc

a Tanító úr
akinek a példáján megálmodtam
titkos feladatomat és reményemet

Dolgozni dolgozni dolgozni

Egy panelház tizennegyedik emeleti másfél szobás izéjében
Isten bocsá’!
A napégette széljárta lakásomban kuporgok
Föl-fölnézek a ragyogó levegőbe a felhőkre
Ahová golyóstollammal a síromat ásom
Mint egy kényszermunkás

*(egy kavics a képzeletbeli sír-
ra; leesik)*

Emlékezni kell
bár nem tudom
miért kell emlékezni

*(szünet; mintha idézetet mon-
dana, éllel)*

Nyilván a tudás miatt
“az emlékezés tudás:
azért élünk hogy emlékezzünk a tudásunkra”

(szárazon)

Mert nem feledhetjük
amit tudunk

Világos nem?

(nevet)

Történetemből nem tudom meg
mi történt velem

Mi történt?
Mi is történt valójában?

Márpedig erre volna szükség

Az ember mindenképp hibás egy kicsit
(tárgyilagosan)

Engem például
előfűttenettedek hogy ássak egy sírt magamnak
és jelenleg még mindig csak az ásásnál tartok

Uramisten!
(tagolva; tárgyilagosan)

Tudom
Amit tudok
(élesen vált, ironikusan)

Ne féljeteK ne ne
Nem holmi „erkölcsi kötelességből”
Nem ugyan kérem

Egyszerűen csak
így vagyunk meg meg meg
*(nem találja a szót, mintha
kőbögne)*

Nem!
(nagy nehezen kimondja)

Megteremtve
Na végre!

Bocsánat
Bocsánatot kértem
Azt mondtam bocsánat
(nagy csend)

Sehol senki?

Mіндеgy
Jól van így jól van

Azért élünk
hogy tudjunk és emlékezzünk stb. stb.

Jó mi?

Szeretem ezeket a satöbbiket estébéket sötöböket
*(játékos élvezettel, imát mí-
melve)*
satöbbi estébé sötöbö

Három betű a kimondhatatlanról
Három betű nem kevés
Majdnem négy

Rövidítés
Egy rövidítés
Majdnem négy betű
(felderül az arca)

Lehet hogy nincs is több?

Három betű vagy inkább négy
Ennyi az Egész

Ismeretlen magánhangzók
a négy (vagy három?) mássalhangzó közé ékelve
Levegőt kell venni hozzá
Hát ez az: levegőt
(vissza)

Előfűttenetek hogy ássak egy sírt magamnak
és jelenleg még mindig csak az ásásnál tartok

Volt ott egy boldog vak vénember
Fogoly persze hogy fogoly mi más?
Mi? Mi? Mégis mi más?
Tudsz jobbat?
Van más?

(lemondóan legyint, nem magyarázza tovább)

Földhódító csatornamunkának vélte az ásók
csilingelő sikáló zaját
holott sírt ásott ott
még hozzá éppenséggel a saját sírját

Boldog vak vénember
Szár az szemekkel ásta a sírt
A saját sírját
Uramisten!

Az ember mindenképp hibás egy kicsit

(dudorászik, I wonder why, keresgél)

Auschwitzban is születtek gyerekek
Tudták? Nem tudták?

Utód utódok
Megy minden tovább úgy bizony

Hova?
Tovább
Megy megy csak úgy

(egy ideig dudorászik I wonder why, majd figyel, hallgatózik, semmi)

Fogolynak születni
Ez az én formám
Egy rövidítés íme

(nézi magát)

(nevet)

Megszületnek a kis foglyok és mindannyian
a börtönigazgatóhoz a lágerparancsnokhoz
a Dirihéz Pörgéhez mit tudom én kihez hasonlítanak
egyőtől egyig kivétel nélkül
ez az első és nagy parancsolat

Fogolynak születni
Az ő képére és hasonlatosságára
Így vagyunk meg meg meg

(szörnyű köbhögés fogja el)

Megteremtve
Na végre!

Bocsánat
Bocsánatot kértem
Azt mondtam bocsánat

*(szünet, várakozás a beleszó-
lásra)*

Hát ez nem megy

Sehol senki
Persze hát persze

Mindegy mindegy
Jól van így
így jól van

(Istenre vonatkoztatva)

Vagy van vagy nincs
Hisz oly mindegy
Mert van vagy nincs végső soron egyre megy

Egyre?
Mindig ugyanarra az egyre?

Hohó nem árt vigyázni

Fogolynak születni

Ez az én formám

Megmaradtam

tehát vagyok

(nézi a vicces nadrágját)

Egy rövidítés

HARMADIK JELENET / KINEK A SZABADSÁGA?

(a jelenet alatt nincs zene, hang, zörejek stb., teljes a külső csend)

Egy kicsit késő van már
mondta a feleségem

Dehogy
Még itt ülök és olvasok

(szünet)

Sajnálja
De valami elfoglaltsága akadt
És ez engem valószínűleg amúgy sem érdekel

(szünet)

Hogy itt ülök és olvasok
Olvasok vagy írok egyre megy [mondta]*

Egyre megy [kérdeztem]

Igen mondta a feleségem
Nagy iskola volt ez az ő számára

Mi
[kérdeztem]

Ez az egész
[mondta]

Vagy úgy ez az egész
[mondtam]

* A [ ] zárójeleket a beszélő valamint a helyzet könnyebb azonosítása miatt tartottuk meg; a közöttük levő szöveget a színésznek nem kell mondania.

Mármint a házasságunk

(szünet)

Titokban a lelke mélyén gyávának hitte magát

Most már azonban tudja

És ehhez én és a velem eltöltött évek jelentős mértékben hozzásegítették

Most már tudja hogy csak egyszerűen élni akart

Élni mondtam

Sajnál engem tehetetlenül kell sajnálnia

Hiszen minden tőle telhetőt elkövetett

Hogy megmentсен engem

(meglepődik, mint akit váratlanul éri)

Hogy megmentсен engem

Igen már csupán hálából is

Hiszen én mutattam meg neki az utat

Amelyen éppen én nem tudok vele tartani

Sajnál [mondta]

Mert a szabadság amire állandóan hivatkozni szoktam

A szabadság nem az én szabadságom

Mármint az enyém aki állandóan hivatkozom rá

És nem is valaki másé legalább

nem a másé sem

Hanem valakik és valamik ellen forduló szabadság

Támadás és menekülés vagy mindkettő egyszerre

És amikor nem adottak ezek a „valakik vagy valamik”

Akkor én mondtam körmönfontan mondtam őrá osztom ezt a szerepet

De nem úgy mint szerelmes a szerelmesére

Hanem mint hóhér az áldozatára

(szünet)

Mennyi pusztító erő van benned

És hogy mellettem őrá nem az élet hanem a pusztulás vár

Ő úgy döntött élni akar

NEGYEDIK JELENET / KOPASZ NŐ PIROS PONGYOLÁBAN

(imaszerű moraj, hangok)

Nem!

(moraj, hangok)

Van itt valaki?

(moraj; a tér visszhangjait próbálja)

Valaki? Valaki?

Teremtett lélek sem

Teremtett lélek – na persze

(csend; nézi saját egyedülletét)

Nem nem gondoltam rá

(védekező hangnem)

Nem gondoltam hogy gondolnom kell rá

Míg csak rám nem szakadt az éjszaka

Ez a mindent bevilágító és mégis vaksötét éjszaka

Magánembernek születtem

Magántúlélőnek maradtam

Tessék

tessék

Ha már vagyok

És lennem kell

Megmaradtam tehát vagyok

Ennyi az egész

Az ember mindenképpen hibás egy kicsit

De hát ennyi az egész nem több

Nem voltam hajlandó balek módján bedőlni

Az általános megmaradási szenvedésnek
És melldöngető szájtépésnek

Mint aki megmaradásából nem csinál gondot
Ennyi
Ennyi az egész

Nem érzi szükségét
Hogy megmaradását igazolja
Hogy megmaradását diadalra váltsa:
a meghosszabbított és megsokasított továbbélésre

Az utódokban
Az utódban

Benned

*(tagolva, mint akinek erőre
van szüksége kimondani a
mondatot)*

Nem gondoltam rád

(zene)

Míg csak rám nem szakadt ez az éjszaka
És elém nem meredt a kérdés

Elém?

Mögém
Rég leélt életem mögé

A kérdés igen igen igen
Hogy sötét szemű kislány lennél-e?
Orrocskád környékén elszórt szeplők halvány pötttyeivel?

Vagy konok fiú?

Vidám és kemény szemed akár szürkés-kék kavics?

*(zene ki, moraj, férőbangok;
mintha előtte állna a gyermek,
vagy tiükörbe nézne, hosszan,
kimérten, a mondat jelentését
fürkészsve)*

Az én létezőm a te léted lehetőségeként szemlélve

(vár, mintha válaszra)

Vagyis én mint gyilkos

*(nézi a vele szemben álló, el-
képzelte személyt; neki teszi fel
a kérdést)*

Miért kell örökké valamilyen gyalázat felé

Fordult arccal élnünk?

(nincs válasz)

Egy másik ember apja

Sorsa istene lenni

Uramisten!

*(dúdolni kezd egy dalt, csak
félíg-meddig érthető; közben
kavicsot helyez képzeletbeli sí-
rokra)*

I wonder why

I spend my lonely nights

Dreaming of the song..

And I am again with you

When our love was new

And each kiss a revelation...

Gyermekkoromban

éltem először zsidók közt

egy poros alföldi faluban

ahová nyaralni küldtek

úgy értem igazi zsidók közt

nem olyan zsidók közt
amilyen zsidók mi voltunk
városi zsidók
pesti zsidók
vagyis semmilyen zsidók

de persze nem is keresztények

afféle nemzsidó zsidók

(nevet)

akik a hosszúnapi böjtöt azért megtartják
legalábbis délig föltétlenül

(nevet)

a rokon néni meg a rokon bácsi

(kitör)

rokonok nincsenek rokonaim

senki senki senki

(lecsillapodik)

nem emlékszem milyen rokonok voltak

(hirtelen, öngazoló váltás)

mindegy egyre megy

réges-rég megásták már sírjukat a levegőbe
ahová elfüstölték őket

Egyre megy

(kavicsot tesz a sírjukra, a levegőbe megásott sírra, változatlanul avval a hittel, hogy a kavics meg fog állni a levegőben, többször is próbálkozik, konokul, de nem túlhajtva a jelenetet, sokkal inkább csodában bízva)

Na igen

Pedig

igazi zsidók voltak

reggel ima
este ima
evés előtt ima
a bornál ima

Áldott vagy Te
Örök Istenünk Világ Ura
ki megszentelt parancsolataival
és meghagyta nekünk hogy kezet mossunk *(vár, figyel; semmi)*
Különben derék emberek

Nekem meg kibírhatatlanul unalmasak *(énekelve)*
Liba meg sólet meg flódni
Liba sólet flódni
Li-sól-fló

Azt hiszem már kitört a háború
de nálunk még minden csöndes és szép volt
Magyarország a béke szigete a lángoló Európában
itt nem történhet meg az ami
Németországban vagy Lengyelországban vagy a „cseh protektorátusban”
vagy Franciaországban vagy Horvátországban vagy Szlovákiában
egyszóval ami körös-körül mindenütt megtörtént
és szakadatlanul történik

nem
itt nem
dehogy *(visszaveszi a fonalat)*
igen
és egy reggel a rokonoknál óvatlanul benyitottam a hálósobába
és

(a látomás hatására alatt)

egy kopasz nő ült a tükör előtt
piros pongyolában

egy kopasz nő

Minden erőmmel abban reménykedtem
hogyan talán nem látta hogy láttam

A rokon néni a hálósobában éjszakára átváltozik:
Egy fényes fejű kirakati bábu
egy hullá
vagy a nagy parázna

A nagy parázna a tükör előtt – lássuk csak lássuk
(keresgél)

„A vizek a melyeket láttál
a hol a parázna ül
népek azok és sokaságok és nemzetek és nyelvek

Ezek meggyűlölik a paráznát
és kifosztják és mezítelenné teszik
és eszik annak húsát és megégetik őt tűzzel”

Jól láttam-e amit láttam?

Egyáltalán nem nyugtatott meg apám nevető arca
mert léhának éreztem ezt a nevetést
léhának és pusztítónak
ha csupán önpusztítónak is

Vagy egyszerűen csak bárgyúnak találtam a nevetését
mert nem fogta fel a rémületemet
az iszonyatomat

hogy a megszokott rokon néni helyén egy kopasz nő ült a tükör előtt
piros pongyolában

Nem

egyáltalán nem fogta fel ezt a borzalmat
ehelyett további borzalmakkal tetézte
amennyiben elmagyarázta
és ebből a magyarázatból én semmit sem értettem
csak a tények tisztátalan borzalmát
hogy a rokon néni vallási okokból leberetválja a haját
és parókát visel

(szünet)

amikor kezdett mind fontosabbá válni
hogy én is zsidó vagyok
minthogy mint lassacskán kitudódott
ez általában halálbüntetéssel jár
egyszerre csak azon kaptam magam
hogy értem már ki vagyok:
kopasz nő a tükör előtt
piros pongyolában

Van itt valaki?

(vár, figyel)

Teremtett lélek sem

(elgondolkodik a lehetőségen)

Valakinek az apja a sorsa

az istene lenni

(szünet)

Az én létezőm a te léted lehetőségeként szemlélve

(szünet)

Ez a kérdés végül is jó vezetőnek bizonyul

Igen

mintha törékeny kezeddél kézen fogva vinnél
vonszólnál magad után az úton

ÖTÖDIK JELENET / „LÁGERPÓKER”

(társasági fecsegés, zajok, beszélgetés, nevetések; mintha kártyáznának a nevekkel, vagy valamiféle furcsa aukción vennék részt, amelyet a játészó vezet)

Mauthausen!

Don-kanyar!

Recsk!

Szibéria!

„A” Gyűjtő!

Ravensbrück!

„A” Fő utca!

Andrássy út 60!

Börtön 56 miatt!

Kistarcsa!

(kilép)

Mintha bizony szabadon dönthetnék

„igen” és „nem” között

Néz néz néz

Egy rám tapadó női tekintet

De szép zsidó lány!

Néz néz néz

Mintha forrást akarna fakasztani belőlem

(élvezettel, iróniával)

A mélabús arcok megannyi színházi maszk

Rajtuk a különféle szerepek:

A síró meg a nevető

A farkas meg a bárány

A majom meg a medve meg a krokodil

Bágyadt koppanások
Hullanak a nevek

A társaságban valakinek az a melankolikus ötlete
támadt hogy mindenki mondja meg *bol volt*

*(kártyajátékot játszik, fokoz-
va az ütéseket, vagy, a színész
tetszése szerint, aukciós licitet
vezet)*

Mauthausen!
Don-kanyar!
Recsk!
Szibéria!
„A” Gyűjtő!
Ravensbrück!
„A” Fő utca!
Andrássy út 60!
Börtön 56 miatt!
Kistarcsa!

(magabiztosan, diadallal)

Auschwitz!

*(rövid, éles csend, majd ismét
hangzavar)*

Überolthatatlan!
Überolthatatlan!

*(megmaradnak a zajok, a
háttérben)*

Féltem rám kerül a sor
de szerencsére megelőztek

Überolthatatlan!
Überolthatatlan!

De szép zsidó lány!

Auschwitz

Győztes szerény magabiztos hang – überolhatatlan
(próbálgatja ezt a hangot)

Auschwitz Auschwitz Auschwitz

Hát ez nem megy

HATODIK JELENET / BEÉRNI ENNYIVEL, NEM

A

„Nem!”

az

„Nem!”

Míntha bizony szabadon dönthetnék

„igen” és „nem” között

Naponta az iszapba nyomják az arcát [mondta a feleségem]

Megkérdezte hogy azon kívül

Amit el kellett szenvednem

Szenvedtem-e vajon magától a zsidóságotól

Ezen gondolkodnom kell

[feleltem]

Ebben az időszakban újra átforrósodtak az éjszakáink

E sötétben felizzó éjszakáink egyikén azt mondta

Hogy mindezekre a kérdéseinkre és válaszokra

Csakis az egész életünkkel felelhetünk

Pontosabban a teljes életünkkel [mondta]

És hogy a teljességet ő csupán egyféleképpen tudja elképzelni
(közbevág)

„Nem!”

mondtam és rögtön és azonnal

habozás nélkül és ösztönösen

„Nem!”

(nevetve)

Ért ő engem [mondta]

Tudja milyen mélyről fakadhat bennem a „nem”

„Nem!”

a

„Nem!”

az

„Nem!”

és nem afféle zsidó-nem
ebben én egészen biztos vagyok
mert nincs förtelmesebb és gyalázatosabb
pusztítóbb és öntagadóbb az ilyen
racionális *nemnél*

nincs ennél gyávább elegendem van abból hogy gyilkosok
és élettagadók kiáltsák ki magukat *az* életnek
nincs szörnyűbb nincs gyalázatosabb
mint az élettagadók kedvéért tagadni az életet

„Nem!”

De hiszen
Auschwitzban is születtek gyerekek

„Nem!”

Habár ami a zsidó nemzet illeti
arra is lenne épp elég indok
elég elképzelni egy kétségbeejtő és gyalázatos beszélgetést
elképzelni a gyereke a gyerekekünk

(nehezen mondja ki)

a te sivalkodásodat
amint éppen azt visítod
„Nem akarok zsidó lenni”

*(mindkét vele beszélő személy
jelenlétével számol)*

Nagyon is elképzelhető
És nagyon indokolt hogy a gyerek ne akarjon zsidó lenni
Nagyon is

Hogyan is lehetne egy élőlényt rákényszeríteni
hogy zsidó legyen

(a „gyerekbez”)

E tekintetben mindig lehajtott fejjel járulnék eléd
mert nem adhatnék neked semmit
se magyarázatot se hitet se lőfegyvert
hiszen a zsidóságom nekem semmit nem jelent

(a „nőhöz”)

Mint zsidóság semmit
mint tapasztalat mindent
kopasz nőt a tükör előtt
piros pongyolában

És nekem ez elég
tökéletesen beérem ennyivel

*(mintha csak ketten maradná-
nak, a „gyerekekkel”; bensőséges
jelenet; zene)*

Kérdés azonban hogy te beérnéd-e vele?

Beérnéd-e vele?

*(konok ismételtetés, mint aki
ki akarja csikarni a választ)*

Beérnéd-e?

Beérnéd-e?

Beérnéd-e?

HETEDIK JELENET / A SEMMIRE NYÍLÓ HATÁR

Volt apám
Volt egy apám nekem is
És anyám

Elváltak én meg intézetbe kerültem

Az intézet – Uramisten!

(nagyot nevet)

Diri Pörge meg a többiek
Az alacsonyabb beosztású nevelők
és a magasabb beosztású nevelők
valamint az alacsonyabb beosztású személyzet
és a magasabb beosztású személyzet

És mindannyiunk apja és uzurpátora
a főméltóságúnak tisztelt férfi mellképe
a tanulószobák és a hálók falán

A jól megszervezett félelmen alapuló tekintély
(éles váltás)

Hinnem kellene a másvilágban
csak hogy még ebben a világban sem tudok hinni
A másvilág létezését épp annyira tartom csak képtelenségnek
mint ennek a világnak a létezését
vagyis egyáltalán nem tartom elképzelhetetlennek
ha persze elképzelhetőnek sem
hogy egy másik világ azaz a másvilág létezzon
Csak hogy ha létezik is biztos hogy nem az *én* számomra létezik
mert én itt vagyok

Azaz még itt is alig

Félig-meddig élek csak
és ez valami megnevezhetetlen bűn érzésével tölt el

Az intézet – Uramisten!

(vissza)

Elváltak

Ha válasuk okát firtattam:
Mert nem értettük meg egymást
hangzott mindig a válasz
apámé is
anyámé is

Hogyan?

Fel nem tudtam fogni miért nem értik ha egyszer értik egymást
De hát ez volt az utolsó szó
a legvégső érv
a semmire nyíló határ

De ha mégis értik egymást abban hogy nem értik egymást

Valami súlyos bonyolult és szennyes titkot gyanítottam mögötte
amit rám kényszerítettek
A végzethez hasonlított
el kellett fogadnom
és annál inkább mert annál végzetszerűbb
minél kevésbé értem.

Emlékszem a
rendszeres villamosútra apámmal
Valahova mindig mentünk
Hová kihez miért nem emlékszem

És a megállóra ahol mindig leszálltunk

Sokat kellett még gyalogolni – előre

A következő megállótól csak pár lépést kellene visszamennünk
mondtam apámnak

Visszafelé nem megyek mondta

Miért?

Mert visszafelé nem megyek

De miért nem?

mert visszafelé nem megyek

NYOLCADIK JELENET / A MAGYARÁZAT MAGYARÁZATA

(moraj, hangok, imák, sodró jelenet, szinte egyetlen indulatból mondja, hadarja a szöveget; tiszta logorea, nagy indulattal)

Mire?

Mire nincs magyarázat?

Mire?

Mauthausen!

Don-kanyar!

Recsk!

Szibéria!

„A” Gyűjtő!

Ravensbrück!

„A” Fő utca!

Andrássy út 60!

Börtön 56 miatt!

Kistarcsa!

Auschwitz!

Überolhatatlan!

Überolhatatlan!

Vagy úgy

Auschwitz

Auschwitzra nincs magyarázat

Nincs magyarázat arra ami van

Úgy bizony

Uramisten!

Márpedig Auschwitz volt azaz *van*
tehát magyarázat is van rá
magyarázat éppen arra nincs
hogy Auschwitz nem volt
azaz nem lehetne magyarázatot találni rá
hogy Auschwitz ne lett volna
hogy ne jött volna

Mindaz ami lehetséges megtörténik
a lehetséges csakis az ami megtörténik

Márpedig pontosan pontosan tudható
milyen lesz amikor bűnöző örültek ésszerűen néznek a világra
és a világ is ésszerűen néz majd rájuk
vagyis engedelmeskedik nekik

pontosan
pontosan
hibátlanul

Mert igenis ez a magyarázat
ha tudom nehéz is elfogadnotok
hogy közönséges gonosztevők uralkodnak rajtunk

Amint egy bűnöző örült nem a bolondokházában vagy a fegyintézet-
ben
hanem a kancellárián vagy egyéb vezéri szálláshelyeken végzi
tüstént kutatni kezditek benne az érdekesebbet az eredetit a rendkívülit
a nagyságot hogy önmagatokat ne kelljen annyira törpéknek
világtörténeteket olyan képtelennek látnotok

Igen
hogy továbbra is ésszerűen nézhessetek a világra
és a világ is ésszerűen nézzen vissza rátok

A nagy ember!
Uramisten!

(gyilkos gúnnyal)

Kiváló taktikai érzéke volt ugyebár
mintha minden paranoiás és mániás bolond
nem éppen a kiváló taktikai érzékével tévesztené meg
és ejtené kétségbe környezetét és orvosait

A nagy ember!

(bobóckodik)

Szó ami szó nagy ember volt
volt benne valami hogy is mondjam csak megejtő
valami lenyűgöző valami démoni
úgy van démoni vonás
aminek egész egyszerűen nem lehetett ellenállni

Kivált ha nem is akarunk ellenállni
merthogy éppen démonkeresőben utazunk
ocsmány ügyeinkhez
ocsmány vágyaink kiéléséhez már réges-rég éppen egy démon kellene
olyan démon persze
akivel el lehet hitetni hogy ő a démon
aki minden démoniságunkat a vállára veszi
mint egy Antikrisztus a Vaskeresztet

A nagy ember!

Igen
akiket közönséges bűnöző örülteknek láttok és mondtok

és mégis attól a pillanattól kezdve
hogy a markába kaparintotta a jogart és az országalmát
rögtön isteníteni kezdték
gyalázva is isteníteni

És ki nem fogytok a magyarázatokból

Csak hogy mentsétek lelkeiteket
meg ami egyáltalán menthető

Csak hogy a világtörténesek nagyszabású operaházi fényében
lássátok a közönséges rablást gyilkosságot meg lélekkufárságot
aminek így vagy úgy mind a részesei vagyunk vagy voltunk
valahogyan

Mind!

csak hogy ne lássátok az előtettek mögöttetek alattatok
és mindenütt tátongó szakadékot
a semmit az űrt vagyis valódi helyzetünket

És hagyjátok ezt abba végre
hogy Auschwitzra nincs magyarázat
hogy Auschwitz az irracionális az ésszel fel nem fogható erők
szüleménye
mert a rosszra mindig van ésszerű magyarázat

amire tényleg nincs magyarázat
az nem a rossz
ellenkezőleg: a jó

Éppen ezért engem már rég nem a vezérek
kancellárok és egyéb címzetes uzurpátorok érdekelnek

akármennyi érdekességet tudtok is elmondani a lelki világukról

Nem

a diktátorok élete helyett engem már réges-rég

kizárólag

a szentek élete érdekel

Mert én ezt találok érdekesnek és felfoghatatlannak

én erre nem találok pusztán ésszerű magyarázatot

KILNCEDIK JELENET / KINEK A GYILKOSA

(a meg nem születetthez)

Azt kérdeztem
Beérnéd-e ennyivel?

Mennyivel?
Hát...

*(nem tud válaszolni; tovább
beszél hozzá)*

Milyen lennél?
Sötét szemű kislány?
Konok fiú?
Vidám és kemény szemed akár szürkéskék kavics?

Az én létezőm a te léted lehetőségeként szemlélve:
Vagyis én mint gyilkos

(ballgatózás, szünet)

Eddig jutottam

Kinek a gyilkosa:
Ezt kérdezed?

(nincs válasz; legyint)

Végül legvégül lennie kell valakinek bárkinek
aki majd szégyenkezik miattunk
és (esetleg) érettünk

Egy másik ember apja
Sorsa istene lenni

Uramisten!

Mit is keresnék ha már keresek valamit

Ha nem a meg meg meg

(fuldokló köbögés)

Megváltásomat keresném

Igen igen

Reménytelen reményem

(dúdorászik)

der Tod ist ein Meister aus Deutschland

sein auge is blau:

a Halál egy kék szemű, német majsztrom és magiszter

bármikor eljőhet bárhol rádtalál

megcéloz és nem téved

er trifft dich genau

Ott állt előttem a feleségem

egy kicsit felhúzott vállal

összefont karokkal

magányosan riadtan sápadtan elkenődött szájfestékkal

(nézi, hosszabb szünet)

Mintha megöltem volna

[mondta]

De hiszen túlzás nagy túlzás

amit mond belátja

Mintha megöltem volna

meghitten kegyetlenül

ő pedig tanúja lett volna ennek

látott volna közben

látott volna amint embert ölök

Látott

nézett

és nem tudott megmenteni engem

Úgy látszott
hogy ezt soha többé nem tudom megbocsátani

Azt hogy látott
Azt hogy nézett

Nem tudom megbocsátani

[mondta]

Meghittén és kegyetlenül

[mondta]

(bosszú csend)

Van valakije

[mondta]

(csend)

„Van valakim

akivel úgy gondoltuk összeházasodunk”

(csend)

„És aki nem zsidó”

(csend)

Talán fázik

[gondoltam]

TIZEDIK JELENET / A FEKETE KÖNYV

Nem nem nem

(letisztult elhatározásként)

Sosem tudnék egy másik ember apja sorsa istene lenni

Láttam az intézetet

Arra sétáltam

Romokban hever

Egy romhalmaz

Az intézet ahová apám meg anyám válása után kerültem

Az „áll. eng.” fiúinternátus

Aminek a legfiatalabb lakója voltam

a legfiatalabb

Én voltam a „római egyes” itt

Más időkben máshol más számokat nyertem

Nincs különbség

Római egyes: igazán stílusos kezdet

bájos és derengő mint a kultúrák hajnala:

Szilenciumok karcos rapport

A nagy alakú feketébe kötött rapportkönyv

A juniorok meg az irigyelt seniorok

Hálótermek sora félemeleti tanulószobák

Legfölül a Diri lakása

a féelmes a néma és elnémító a lábujjhegyre készítő és kényszerítő

lakás

innen érkeztek a parancsok üzenetek
sőt gyakran nem is nyilvánított csupán neki tulajdonított
mondhatni megelőlegezett óhajai

Titok

A tanulószobák és a hálók falán a főméltóságúnak tisztelt férfi mell-
képe díszlett

Tengernagyi sapka rejtélyes vállbojtos egyenruha

Világméretű apakomplexus

Romok

Egy romhalmaz

Hosszú fehérrel megterített asztalok párhuzamos sora
álltunk a helyünkön kimagasodva fényesen éberem éhesem

Mindig éhes voltam éhes éhes éhes

Az asztalfőn a tanár

minden asztalfőn egy tanár elrebegett egy imát:
rövid óvatos mondhatni diplomatikus imádságot

Ügyelni kellett hogy se zsidó se valamelyik keresztény kánon szerinti
ne legyen

minden isten egyforma örömére

„Add meg Urunk a mindennapi kenyerünket”
valami efféle

rövid óvatos diplomatikus

se-se
se-se
se-se

Mindig éhes voltam éhes éhes éhes éhes

Pisszegés suttogás állandó összekapottság
A Diri! Jön a Diri!

A tanárok meg jól felfogott érdekből féltek tőle
legalábbis úgy tettek mintha félnének

És Pörge
ösztvér kemény kezű nevelőtanár
Pörge Pörge
Reggel végigviharzik a hálóterem során
így kezdődik a nap

Egy nap amikor végigviharzott
felfedezte hogy hiányzik közülünk valaki
egy senior

Ugyanakkor (de lehet előbb) felfedezte
hogy a folyosó végéből nyíló kis szoba nem nyílik
Be van zárva
Belülről van bezárva

Ugyanakkor (de lehet előbb) a konyháról jelentették
hiányzik az új lány!
hiányzik az új lány!

Pörge: megdöngette az ajtót
Nem nyitották ki

Pörge: felszólította a bűnösöket
Semmi

Jött a Diri
arca vöröslött üstöke lobogott hasa föl-le ugrándozott

Megrángatta a kilincset mint a Gestapo
Két ököllel ütötte az ajtót mint a megcsalt férj egy ócska kabaréban

És jött a rapport:
a senior nyilvános kicsapásának rituáléja
(a lányt persze tüstént kirúgták)

Kihoztak az ebédlőből néhány hosszú asztalt
ezekből egyetlen végtelenül hosszú asztalt csináltak majd leterítették
Székeket tettek mögé

Ekkor érkeztünk csak mi növendékek
hogyan felsorakozzunk a végtelenül hosszú leterített üres asztalsorral
meg a mögötte felállított üres széksorral szemben

Csend
csend
csend

Ekkor egy alacsonyabb beosztású nevelőtanár
vagy az alacsonyabb beosztású személyzet egy magasabb beosztású
tagja
behozta a nagy alakú feketébe kötött rapportkönyvet és némán az
asztalra helyezte

Várakozás
szemközt a végtelenül hosszú fehér asztal

a gonosz lapos rapportkönyv

Várákozás

várákozás

várákozás

várákozás

várákozás

Az általános megingás a sóhajok

igen

a totális összeroppanás pillanatában

lépett be a tanári kar élén az Igazgató

Helyet foglaltak

Halálos csönd

Szemüvegek felrakása

Némi krákogás székrecsegés

És akkor a Dirí felnyitotta a fekete könyvet

az Apokalipszis könyvét

Mindenki benne volt és mindenkinek minden bűne (és erénye)

egyenként mindannyian néven szólítottunk

a kiszóltott előlépett és magányosan vacogott

az asztal mögött trónoló felsőbbség meg az éppen elhagyott nyájme-

leg közti űrben

A Dirí elolvasta a róla szóló heti bejegyzéseket

jobbra fordult

balra fordult

suttogó tanácskozás hol a fülükkel

hol a szájukkal felé hajló tanárokkal

majd elhangzott a verdikt

A tekintély mint jól szervezett félelem

A seniort kicsapták

Nyilvános kasztráció

Úgy bizony

Olyan volt ez az aktus mint egy istenítélet

Úgy ahogy azt egy káplár elképzeli

Olyan volt ez az aktus mint az auschwitzi appel

Még nem igazából persze csak játékból

csak játékból

a Diri is az ottani krematóriumok egyikében füstölgött el
a tőle nyert eredményes neveltetésem végső igazolásaként

pedagógiailag tökéletesen felkészített
tökéletesen

Csupa rom
romhalmaz

a falon azért látszik az emléktábla:
Itt élt és alkotott satöbbi: a Diri!

Tudós volt
Nocsak

„Élt és alkotott”

Hát persze

*(kaddist mond érte, szótlannul,
hangtalanul, csak a nagyon*

*diszkrét, mintegy önmaga előtt
is leplezett mozdulatai utal-
nak erre)*

A Semmi ügyében teljesített totális szolgálatot

TIZENEGYEDIK JELENET / TÖREKEDNI A KUDARCRA

(felidézi a jelenetet, a „lágerpókeres” jelenetet)

Auschwitzra nincs magyarázat – hát persze
(felidézi önmagát)

„mindaz ami lehetséges megtörténik
a lehetséges csakis az ami megtörténik”
(öniróniával)

stb stb stb
no igen

Nézett
mintha forrást akarna fakasztani belőlem
egy rám tapadó női tekintet
(mint aki pontosan össze akarja rakni a történetet)

majd amikor elmondtam a Tanító úr történetét
amikor elmondtam ismételt megszületésem
mit is mondok
életben maradásom
Uramisten!
történetét
egyszerre csak kivált a fecsegők csoportjából
mint valami rút formátlan de azért eleven húsként lélegző közegből
mely úgy hullámzott tágult és rándult görcsösen össze mintha
vajúdna
(gondosan megformálja maga előtt a képeket)

kiszakadt és átkelt egy zöldeskék szőnyegen
mintha tengeren jönne
maga mögött hagyva a felhasított testű delfint
és lépdelt győzelmesen bár bátortalanul egyre csak felém
és én azonnal és önkéntelenül ezt gondoltam:
„De szép zsidó lány!”

Az akkor még jövődő most már a volt
És már rég másnak a felesége

Orvos

No nem nagyon mert ezt nem bírtam volna ki még átmenetileg sem
Csak bőrgyógyász

Az eszpresszóasztalkán egymás után írja nekem a vényeket
a nyugtatókat az altatókat a bódítókat a hülyítőket
amikor nagy ritkán találkozunk

(szünet)

Nem zsidó

[mondta a feleségem]

Ki?

Akije van nem zsidó

[ezt mondta]

Akije van

(felindultan)

Minek néz engem

Talán valami negatív fajvédőnek?!

Helyes

Semmi kifogásom ellene de lássunk tisztán

Az asszimiláció itt nem egy fajnak

(Fajnak! nevetnem kell!)

Egy másik fajhoz való

(Nevetnem kell!) asszimilációja

hanem a fennállóhoz a fennálló körülményekhez

a létező viszonyokhoz való totális asszimiláció

Képtelen vagyok asszimilálódni a fennállóhoz a létezőhöz az élethez

és ennek ellenére mégis fennállok létezem és élek
de úgy hogy tudom képtelen vagyok rá

ha asszimilálódok az még előbb megölne
mint az hogy nem asszimilálódok
ami úgyszintén megöl tulajdonképpen

és ebben a tekintetben tökmindegy hogy zsidó vagyok-e vagy
nemzsidó
habár itt a zsidóság tagadhatatlan nagy előny

Csakis és kizárólag ebből az egyetlen szemszögből vagyok hajlandó
zsidó lenni

mert füttyölök rá
hogy mi vagyok

Legalább a kudarcra törekedni kell

TIZENKETTEDIK JELENET / JÖN FELÉM

(fülkésző csönd)

Figyelsz te rám egyáltalán?

Legalább a kudarcra törekedni kell
ezt mondtam

*(mintha nem hallaná az, aki-
hez beszél)*

A kudarcra!
És törekedni!

Kell
Kell
Kell

És hogy a „Nem!” az „Nem!”

(valóságos dialógust folytat)

Ennyi
Nem ennyi?

*(elbadorja, mint akit nem ér-
deklí már)
(éles iróniával)*

Auschwitz!
Hát persze – überolhatatlan
Mert nincs rá magyarázat

A rosszra ne lenne persze

Uramisten!

*(mint aki meg akarja érteni,
és meg akarja élni újra és újra
életben maradásának történe-
tét)*

Auschwitz

Láger és tél és betegszállítás és marhavagonok
fekszem a hordágnak kinevezett fatákolmányomon
kutyaszememet le nem veszem a „Tanító úrként” emlegetett
emberről
vagy inkább csontvázról
akihez az én fejadagom is került

és bevagónírozás
és a létszám persze újra meg újra nem egyezik

ordítózás kavarodás rúgás
egyszer csak felkapnak és a következő vagon elé raknak

réges-rég nem látom már sem a „Tanító urat” sem az adagomat:

egyszeri hideg élelemfejadag
az út ki tudja hány napig tart majd

az út

(tárgyilagosan)

végem van végem végem

*(erőtelen, majdnem bangtalan,
tehetetlen kiáltozás, hideglelős
félelemmel megéli újra)*

A fejadag! A fejadag! A fejadag!
Tanító úr!

*(vissza a tárgyilagossa, hide-
gen)*

a „Tanító úr” esélyeit az én fejadagom pontosan megkétszerezi
*(fel-alá járkaál, felfokozott iz-
galommal)*

Vége vége vége

Ezt értem:

megduplázott esély

vagyis egészen pontosan a saját esélyén felül kínálkozó még egy esély

Érttem

Ami már tulajdonképpen másvalakinek az esélye

Az enyém

És a Tanító úr tartja a kezében

Jó

És most

(konokul)

Semmi

Igen

Vége

„**Nem!**”

Nem, nem

Jön

Jön

imbolyog felém

Kezében az egyszeri hideg élelemfejadag

(bitetlenül)

A fejadagom

A fejadagom

A fejadagom

Kétségbeesve kiáltozva keresgél valamit vagy valakit

Keresgél keresgél

(odaér)

Engem!

Ráteszi a hasamra

Az egyszeri hideg élelemfejadagot

Kicsi halálra készülő arc

Hogy képzelted?!

Hogy képzelted?!

TIZENHARMADIK JELENET / „KÖSZÖNJETEK A BÁCSINAK”

(ül, vár, feszült, nyugtalan)

Bejött a feleségem a presszóba

Két gyermeket vezetett kézen fogva

Egy sötétszemű kislányt:

orrocskája környékén elszórt szeplők halvány pöttyeivel

Meg egy konok fiút:

vidám és kemény szeme akár szürkéskék kavics

KöszönjeteK a bácsinak

*(lefekszik a földre, lassan össz-
szegörnyed, mintha anyamé-
ben volna)*

KöszönjeteK a bácsinak

KöszönjeteK szépen

Úgy

Úgy

(szünet)

Hallasz?

Hallasz engem?

(szünet)

KöszönjeteK a bácsinak

(szünet)

„Nem!”

Ámen

*(apró kavicsok bullanak a
magasból, az egész játéktérre,
kivéve a szereplőt; mintha
manna volna; lassan sötét)*

VÉGE

Hosszú péntek

– kaddis-színház tizenöt jelenetben –

*„mit is keresnék, ha már keresek valamit,
ha nem a megváltásomat keresném”*

KERTÉSZ IMRE

Magasztaljuk és szenteljük meg nagy Nevét [közösség: Ámen] e világon, melyet kedvére teremtett, érvényesítse uralmát életetek során, egész Izrael élete során, hamarosan, már a közeljövőben, s mondjátok erre: Ámen!

[Közösség: Ámen! Legyen nagy neve áldott örökre és örökkön-örökké! Legyen áldott...]

Legyen nagy neve áldott örökre és örökkön-örökké!

Legyen áldott és dicsért, dicső és magasztos, fennkölt és hírneves, imádott és megszentelt a Neve annak, aki Szent, áldott Ő!

[Közösség: Áldott Ő!]

Áldottabb Ő minden áldásnál, költeménynél, dicshimnuszánál és vigaszéneknél, amit a világon mondanak, s ti mondjátok erre: Ámen!

[Közösség: Ámen!]

Jöjjön nagy békesség és élet a mennyből ránk és egész Izraelre, s mondjátok erre: Ámen!

[Közösség: Ámen!]

Aki békét teremt magasságaiban, az hozzon békességet ránk és egész Izraelre! Mondjátok végül: Ámen!

[Közösség: Ámen!]

(Gyászolók kaddisa)

Szereplők

B.
KAR
(kilenc tagú, hat férfi, három nő)

*

FELESÉG
TANÍTÓ ÚR
FIÚ
LÁNY
DIRI
PÖRGE
(mindannyian a KAR tagjai)

(STÍLUS) A kaddis rituális gyakorlatát követve az előadást a rituális minimumnak, a „minjannak” megfelelő tíz szereplővel létrehozni igazi színházi feladat. A szereplők lehetővé teszik a feleség-férj; az intézet; a Tanító úr stb. jeleneteit színpadi szituációkként, több szereplős szcénákként fölfogni. A „minjan” nem pusztán férfiakból állna esetünkben, de mindenképpen egy a saját személytelenségükbe burkolózott személyekből álló csoportot gondolunk alatta, pontosan ugyanúgy felöltözött szereplőkkel. Ebben az esetben a vallási-kulturális hagyomány, tulajdonképpen a zsinagóga plasztikai és akusztikai megjelenítése jórészt a szereplőkre hárulna. Ezekben a jelenetekben a monológok párbeszédekké alakulnának, a főszereplő belépne a szituációkba, és kilépne belőlük; a további szereplők ugyanígy kilépnének a csoportból, arcuk lesz, és visszalépnének a karrá tevő, egyenműsítő „maszkba”. Ezt a folyamatot az öltözések-átöltözések is hangsúlyozhatják.

(TÉR) A játéktér csupasz padló. A térben található egy fapad, mintha egy zsinagógából került volna oda: szép formájú bútor, de csak egy ember foglalhat helyet rajta. A megszokottnak mondható tárgy (templomi pad) ettől különleges, sőt titokzatos jel. Halom kis méretű könyv, tíz szék egymáson, egymásban, furcsa szoborként. A háttérben írópultot látunk, amely több funkciót is képes ellátni a játék folyamán.

(ZENE) Visszhangos tér, amelyben a hangok zenével, zörejekkel, olykor ipari hangokkal (vonat, gépkocsi stb.) keverednek. (A megírás folyamán Szemző Tibor lemezeinek a hallgatása sok segítséget nyújtott a dramaturgiai fordulópontok, hangulatok, ritmusok, tempók megválasztásához.)

(SZÖVEG) A tördeléssel a tempót, a ritmust kívántuk érzékeltetni. (A hagyományos jeleneteket realista regiszterben képeltük el.)

A nézőket a már bent lévő, kilenc színészből álló kar, valamint zene fogadja. Formátlan csomóban vannak, mintha nem is élénéek. Fényváltáskor elkezdődik az előadás, egy-egy apró könyvet vesznek ki a zsebükből, és mormolva, mindenki saját helyet találva a térben, hajlongó mozdulatokat végezve vagy mozdulatlanul állva, olvassák a, vélhetően, imaszöveget. Mielőtt szétszélednének, bangtalanul számba veszik egymást: nincsenek elegenden a közös szertartáshoz. A könyvekből hosszú, színes szalagok lógnak ki, furcsa, nagyra nőtt könyvjelzők, inkább akadályozzák semmint segítik a használatot.

Bejön a térbe B., sietősen, mintha rohanását, valami elől való menekülését elegánsan leplezné, visszafogná. Kopottas bakancs, mellényes fekete öltöny, fehér ing, keménykalap, lóden. A nadrág enyhén rövid, jól látható a cipő magas szára, a hosszú perli, a világító lábszár. Enyhén, de csak enyhén bohócos megjelenés, mint a hazatérő foglyoké. Egy bőrönd van nála, mintha a lénye magától értetődő tartozéka volna; egy végtag. Papírok vannak benne, jegyzettömbök, füzetek.

A férfi megpróbál imádkozni, legalábbis valamiféle illendőségből bekapcsolódni abba, ami „körülötte” történik, mozdulatokkal kísérletezik, ügyetlenül, meggyőződés nélkül.

ELSŐ JELENET / A TIZEDIK

B. sietős, zaklatott belépése pillanatában, az imádkozók azonnal elballgatnak, nagy csend lesz. Felé fordulnak, várakozással. B. helyet foglal az egyszemélyes padon, leteszi maga mellé a bőröndöt. Vár

B. zavart udvariassággal

Bocsánat

Bocsánat

Csak tessék

folytassák csak nyugodtan

Van időm

Várom valakit

Kérem

KAR *nem mozdul*

B. fölkap egy könyvet, kinyitja, keresgél, olvas

Magasztaljuk és szenteljük meg nagy... stb., stb.

Tessék

Innen

(megszámolja őket, akarata ellenére olyan, mint egy megtizedelési jelenet)

Lássuk csak

Egy kettő három

Négy öt hat hét nyolc kilenc

(ráesik éppen)

És tíz

Na igen

Mindjárt gondoltam hogy én leszek az

Akkor ez most éppen jó lesz

KAR *kikeresi a B. által elkezdett szöveget, értetlen mormolás*

(B. elindul, felvesz egy marék kavicsot, képzeletbeli sírokra belyezi; a levegőbe is tesz kavicsot, kitaratóan, konokul, mint aki csodára vár, hogy egyszer csak az ő kavicsaira nem hat a gravitáció. Ezt a szertartást többször is elvégzi az előadás alatt)

B.

Na nézd csak

Nézd

(nem hisz a szemének, konokul)

Hol vagy?

Milyen vagy?

(pillanatra megáll, szünet)

Milyen lennél?

Sötét szemű kislány

Orrocskád környékén elszórt szeplők halvány pöttyeivel?

Konok fiú?

Vidám és kemény szemed akár szürkés-kék kavics?

(kövek kopogása)

Hát ez nem megy!

(a kar minden tagjának kavicsokat ad, ők is, vonakodva ugyan, meg akarják állítani a levegőben a követ, kezdetben félve, majd közös játékká alakítva a gyászszertartást)

Nem és nem és nem és nem

(odalép hozzá a később tanító urat játszó férfi, kavicsot nyújt felé szótlanul arra bátorítva B.-t, hogy most az ő kérésére próbálja meg még egyszer)

Nem!

MÁSODIK JELENET / „STB” ÉS „JHWH”

*Kitartóan „nézi” az imádkozó, tőle félelemmel, gyanakvással elbűzödő
közösséget, hozzájuk beszél*

B.

Nem emlékezni akarok

Habár emlékezni akarok persze

(szünet)

Akarok

nem akarok

nem tehetek mást

Ha például beszélek vagy mondjuk írok

emlékezem

*(elhallgat, mozdulatlanságba
merevedik, majd ismét, önma-
gát figyelve, játszik a kövekkel)*

Vagy ha megmozdulok

nézd csak nézd

na nézd nézd csak:

emlékezem

*(rituális mozdulatokat végez,
nevetve)*

Emlékezik a testem

emlékeznie kell

mint egy életfogytiglanra ítélt fogoly

a kötelező emlékezés életfogytiglani rabruhájában

*(abbahagyná, de számára is
váratlanul a Tanító úrra emlé-
kező mozdulatot tesz)*

A Tanító úr!

Uramisten!

Ismerték?

Nem ismerték?

Fejadag: ez a szó mond valamit?

Igen?

Legalább ennyi...

(mint aki nem hiszi)

És mégsem ismerték a Tanító urat

Sajátságos

Nem ismerték és élnek

Életben maradtak sőt még mindig élnek

És nem ismerik

Nem is ismerték

Nocsak!

A Tanító úr a marhavagonok között

ahogy imbolyog felém felém felém

Nos?

De hiszen ott se voltak

Hol voltak maguk egyáltalán?

Hol „voltak hol nem voltak”?

A halálra készülő kicsi arc

A Tanító úr

akinek a példáján megálmodtam

titkos feladatokat és reményemet

Dolgozni dolgozni dolgozni

Egy panelház tizennegyedik emeleti másfél szobás izéjében

Isten bocsá!

A napégette széljárta lakásomban kuporgok

Föl-fölnézek a ragyogó levegőbe a felhőkre

Ahová golyóstollammal a síromat ásom

Mint egy kényszermunkás

*(egy kavics a képzeletbeli sír-
ra; leesik)*

Emlékezni kell
bár nem tudom
miért kell emlékezni

*(szünet; mintha idézetet mon-
dana, éllel)*

Nyilván a tudás miatt
„az emlékezés tudás:
azért élünk hogy emlékezzünk a tudásunkra”

(szárazon)

Mert nem feledhetjük
amit tudunk

Világos nem?

(nevet)

Történetemből nem tudom meg
mi történt velem

Mi történt?
Mi is történt valójában?

Márpedig erre volna szükség
Megtudni mi történt
Mi történt velem

Az ember mindenképp hibás egy kicsit

(tárgyilagosan)

Engem például
előfűtöztettek hogy ássak egy sírt magamnak
és jelenleg még mindig csak az ásásnál tartok

Uramisten!

(tagolva; tárgyilagosan)

Tudom
Amit tudok

(élesen vált, ironikusan)

Ne féljete ne ne
Nem holmi „erkölcsi kötelességből”
Nem ugyan kérem

Egyszerűen csak
így vagyunk meg meg meg

*(nem találja a szót, köhögés-
roham)*

Nem!

(nagy nebezen kimondja)

Megteremtve
Na végre!

Bocsánat
Bocsánatot kértem
Azt mondtam bocsánat

(nagy csend)

Mindegy
Jól van így jól van

Azért élünk
hogy tudjunk és emlékezzünk stb. stb.

Jó mi?

Szeretem ezeket a satöbbiket estébéket sötöböket

*(játékos élvezettel, imát mí-
melve)*

satöbbi estébé sötöbö

Három betű a kimondhatatlanról
Három betű nem kevés
Majdnem négy

Sötöbö
Meg jöhövöhö

Rövidítés
Egy rövidítés
Majdnem négy betű: sö-tö-bö

(felderül az arca)

Lehet hogy nincs is több
Csak ez a három?
Estébé – ennyi?

Vagy inkább négy
Ennyi az Egész?

Ismeretlen magánhangzók
a négy vagy három? mássalhangzó közé ékelve
Levegőt kell venni hozzá
Hát ez az: levegőt

Sötöbő-jöhövöhö-sötöbő *(vissza)*
Előfűttenettek hogy ássak egy sírt magamnak
és jelenleg még mindig csak az ásásnál tartok

Volt ott egy boldog vak vénember
Fogoly persze hogy fogoly mi más?
Mi? Mi? Mégis mi más?
Tudsz jobbat?
Van más?

(lemondóan legyint, nem magyarázza tovább)

Földhódító csatornamunkának vélte az ásók
csilingelő síkáló zaját
holott sírt ásott ott
még hozzá éppenséggel a saját sírját

Boldog vak vénember
Száras szemekkel ásta a sírt
A saját sírját
Uramisten!

Az ember mindenképp hibás egy kicsit

(dudorászik I wonder* why, a többiek megbotránkoznak, elfordulnak, belefognak a mormolásba)

Auschwitzban is születtek gyerekek
Tudták? Nem tudták?

Utód utódok
Megy minden tovább úgy bizony

Hova?
Azt kérdezik hova?
Tőlem?

Hát... tovább
Megy megy csak úgy

(egy ideig dudorászik I wonder why)

Fogolynak születni
Ez az én formám

(nézi, mutatja magát a többieknek)

Egy rövidítés íme

(nevet)

Megszületnek a kis foglyok és mindannyian
a börtönigazgatóhoz a lágerparancsnokhoz
mit tudom én kihez hasonlítanak
egyőtől egyig kivétel nélkül
ez az első és nagy parancsolat

Fogolynak születni
Az ő képere és hasonlatosságára
Így vagyunk meg meg meg

(szörnyű köbögés fogja el)

Megteremtve
Na végre!

* Stardust Melody

Bocsánat
Bocsánatot kértem
Azt mondtam bocsánat

(szünet, várakozás)

Hát ez nem megy

Mindegy mindegy
Jól van így
így jól van

(Istenre vonatkoztatva)

Vagy van vagy nincs
Hisz oly mindegy
Mert van vagy nincs végső soron egyre megy

Egyre?
Mindig ugyanarra az egyre?
Hohó nem árt vigyázni

Fogolynak születni
Ez az én formám

Megmaradtam
tehát vagyok

(nézi a vicces nadrágját)

Egy rövidítés

A Tanító úr?
Nem látták?
Pedig jönnie kell

(sötét)

HARMADIK JELENET / SZABADSÁD, SZERELEM

*Megérkezik, „belép” a Feleség. B. az írópultnál áll, dolgozik.
A jelenet hosszú csenddel kezdődik*

FELESÉG

Egy kicsit késő van már...

B. zavartan

Dehogy, még dolgozom, látod... Mint mindig...

FELESÉG

Sajnálom. Valami közbejött. *Szünet.* Téged ez valószínűleg már amúgy sem érdekel. *Szünet.* Itt ülsz az irodalmaddal, olvasol vagy írsz, mindegy, mindegy, egyre megy.

B.

Egyre megy? Hogy itt ülök és dolgozom...?

FELESÉG

Igen, egyre megy.

B.

Vagy úgy...

FELESÉG

Nagy iskola volt ez nekem.

B.

Mi?

FELESÉG

Hát ez az egész.

B.

Ez az egész...?

FELESÉG

Mármint a házasságunk. *Szünet.* Titokban, a lelkem mélyén gyávának hittem magam, de most már tudom, hogy csak egyszerűen élni

akartam. *Enybe nyomatékkaal.* Élni, érted?

B. *nem érti*

Élni.

FELESÉG

Igen-igen. Erre mindenképpen jók voltak az együtt eltöltött évek.

B. *értetlenül, de nem indulatosan*

Voltak?

FELESÉG

Sajnálak. Minden tőlem telhetőt elkövettem, hogy megmentselek, de nem megy. Tehetetlen vagyok.

B. *egyre kevésbé érti*

Hogy megments? Hogy megments engem?

FELESÉG

Igen. Igen, igen, pontosan. Már csupán hálából is. Hiszen te mutatad meg nekem az utat. Én boldogan elindultam, de éppen te nem tudsz velem tartani. Sajnálom. Sajnálak.

B.

Nem tudok veled tartani. Az úton. Amit megmutattam. Neked.

FELESÉG

Nem. Mert a szabadság, amiről állandóan beszélsz, a szabadság, nem a te szabadságod. És nem is valaki másé... Legalább valaki másé volna, de nem, másé sem.

B.

Nem valaki másé...?

FELESÉG

Nem, a másé sem. Még az enyém sem. És a tied a legkevésbé. Ha-nem valakik és valamik ellen forduló szabadság. Támadás és menekülés, vagy lehetőleg mindkettő egyszerre. És amikor nem adottak

ezek a „valakik vagy valamik”, aki ellen fordulhatnál, akkor kör-
mönfontan énrám osztod ezt a szerepet.

B.

Rád.

FELESÉG

De nem úgy, mint szerelmes a szerelmesére, na nem. Hanem, mint
hóhér az áldozatára. Mennyi pusztító erő van benned, Istenem,
mennyi...! Melletted rám nem az élet, hanem a pusztulás vár. Élni
akarok, érted, élni, élni, élni...

(sötét)

NEGYEDIK JELENET / HOL VAGY?

A padon ül, félig fekszik, mintha álomból újabb álomba riadna fel, a fénykép csak őt takarja ki, később meg a Fiút és Lányt: kétoldalt állnak, messze, mozdulatlanul nézik, mint egy hajléktalant; B. nem látja őket, mintha csak B. képzeletének a kivetülései volnának. A KAR többi tagja nincsen bent a térben

B.

Van itt valaki?

(morajló zene; B. a tér visszhangjait próbálja)

Valaki? Valaki?

Teremtett lélek sem

Teremtett lélek – na persze

(csend, nézi saját egyedülletét)

Nem nem gondoltam rá

(védekező hangnem)

Nem gondoltam hogy gondolnom kell rá

Míg csak rám nem szakadt az éjszaka

Ez a mindent bevilágító és mégis vaksötét éjszaka

Magánembernek születtem

Magántúlélőnek maradtam

Tessék

tessék

Ha már vagyok

És lennem kell

Megmaradtam tehát vagyok

Ennyi az egész

Az ember mindenképpen hibás egy kicsit

De hát ennyi az egész nem több

Nem voltam hajlandó balek módján bedőlni

Az általános megmaradási szenvelgésnek

És melldöngető szájtépésnek

Mint aki megmaradásából nem csinál gondot

Ennyi

Ennyi az egész

Nem érzi szükségét

Hogy megmaradását igazolja

Hogy megmaradását diadalra váltsa:

a meghosszabbított és megsokasított továbbélésre

Az utódokban

Az utódban

(a Fiú felé fordul; majd hirtelen elbessegeti a képet; nem néz rá, de neki mondja)

Benned

(tagolva, mint akinek erőre van szüksége kimondani a mondatot)

Nem gondoltam rád

(zene)

Míg csak rám nem szakadt ez az éjszaka

És elém nem meredt a kérdés

Elém?

Mögém

Rég leélt életem mögé

A kérdés igen igen igen

(elindul feléjük stb.)

Hogy sötét szemű kislány lennél-e?

Orrocskád környékén elszórt szeplők halvány pöttyeivel?

Vagy konok fiú?

Vidám és kemény szemed akár szürkés-kék kavics?

(zene ki, moraj, férfihangok)

*mintha tükkörbe nézne, bos-
szan, kímérten, a mondat je-
lentését fürkészve)*

Az én létezőm a te léted lehetőségeként szemlélve
(vár, mintha válaszra)

Vagyis én mint gyilkos
(neki teszi fel a kérdést)

Miért kell örökké valamilyen gyalázat felé
Fordult arccal élnünk?
(hosszú várakozás, nincs válasz)

Egy másik ember apja
Sorsa istene lenni

Uramisten!

Mintha törékeny kezdeddel kézen fogva vinnél
vonszólnál az úton
*(a gyermekekről fény ki, eltűn-
nek. B. hiába keresi őket)*

Hol vagy...? Hol vagy...? Hol vagy...?
(bolyongás, majd hirtelen sötét)

ÖTÖDIK JELENET / JÓL LÁTTAM-E, AMIT LÁTTAM?

Dúdolni kezd egy dalt, csak félig-meddig érthető, sokáig a KAR sem ismeri fel, végül együtt éneklük [„Pszét csönd ne halljunk semmi neszt”^{**}], kifulladásig, a később Tanító urat alakító férfi^{**} táncol, kifulladásig

B. *mesélni kezd*

Gyermekkoromban voltam először zsidók közt, egy poros alföldi faluban, ahová nyaralni küldtek. Úgy értem igazi zsidók közt. Nem olyan zsidók közt, amilyen zsidók mi voltunk: városi zsidók, pesti zsidók, vagyis semmilyen zsidók...

EGYIK FÉRFI

De persze nem is keresztények...

B. *nevet*

Afféle nemzsidó zsidók. Akik a hosszúnapi böjtöt azért megtartják...

TANÍTÓ ÚR

De még mennyire...! Délig föltétlenül... Délig, legfeljebb...

NŐ *aki a feleséget játssza, éllel*

A vidéki zsidók, hát persze... Ők aztán az igaziak... A rokon néni meg a rokon bácsi: echte zsidók!

B. *kilépve pillanatra a beszélgetésből*

Rokonok? De hiszen nincsenek rokonaim, senki, senki, senki... Nem is emlékszem, milyen rokonok voltak...Mindegy, egyre megy, réges-rég megásták már sírjukat a levegőbe, ahová elfüstölték őket... *Kavics.*

NŐ

Na ugye... Echte zsidók, megmondtam...

* Jiddis népdal, Kányádi Sándor fordításában.

** Az egyszerűség kedvéért Tanító urat írtunk

B.

Igazi zsidók voltak, valóban. Reggel ima, este ima, evés előtt ima, a bornál ima, kézmosás előtt ima... *Mondaná. Áldott vagy... Nem jut eszébe a folytatás... Áldott vagy... Ki?*

TANÍTÓ ÚR

Áldott vagy Te, Örök Istenünk, Világ Ura, ki megszentelt parancsolataival, és meghagyta nekünk, hogy kezet mossunk...

B.

Ja... Különben derék emberek... Nekem meg kibírhatatlanul unalmasak... Liba meg sólet meg flódni... Liba, sólet, flódni... *Improvizál rá egy dalt, a KAR folytatja, bobóckodás.*

KAR

Li-sól-fló *stb.*

B.

Azt hiszem már kitört a háború, de nálunk még minden csendes és szép volt, Magyarország a béke szigete a lángoló Európában, itt nem történhet meg az, ami Németországban vagy Lengyelországban, vagy a „cseh protektorátusban”, vagy Franciaországban, vagy Horvátországban, vagy Szlovákiában, egyszóval ami körös-körül mindenütt megtörtént és szakadatlanul történik...

KAR fölnöveli, enyhén karikézrogya

Nem, itt nem, dehogy... *Stb.*

B.

Igen, igen... Egy reggel óvatlanul benyitottam a hálósobába, és egy kopasz nő ült a tükör előtt, piros pongyolában... *A látomás hatása alatt.* Egy kopasz nő... Minden erőmmel abban reménykedtem, hogy talán nem látta, hogy láttam... A rokon néni a hálósobában éjszakára átváltozik: egy fényes fejű kirakati bábu, egy hulla, vagy a nagy parázna... A nagy parázna a tükör előtt – lássuk csak lássuk...

Felkap egy könyvet, keresgél. Megvan... Átnyújtja a könyvet a másik férfinak, aki a Dirit játssza. Olvasd, innen.

MÁSIK FÉRFI

„A vizek, a melyeket láttál, a hol a parázna ül, népek azok és sokaságok és nemzetek és nyelvek. Ezek meggyűlölik a paráznát, és kifosztják, és mezítelenné teszik, és eszik annak húsát és megégetik őt tűzzel...”

B.

Ez az, igen-igen, pontosan ez... Jól láttam-e, amit láttam?

EGYIK FÉRFI *zavartan felröbint, elsiet a beleszólást*

Persze... Pólisiak, semmi... Egyszerű bigottság... Leberetválja a haját, és parókát visel... Ennyi...

B.

Na nem, nem egészen ennyi... Egyáltalán nem nyugtatott meg apám nevető arca sem, mert léhának éreztem ezt a nevetést, léhának és pusztítónak, ha csupán önpusztítónak is... Vagy egyszerűen csak bárgyúnak, mert nem fogta fel az iszonyatomat, hogy a megszokott rokon néni helyén egy kopasz nő ült a tükör előtt, piros pongyolában... Nem, egyáltalán nem fogta fel ezt a borzalmat, ehelyett további borzalmakkal tetézte, amennyiben elmagyarázta is, és ebből a magyarázatból én semmit sem értettem, csak a tények tisztátalan borzalmát, hogy a rokon néni vallási okokból néz így ki...

Csend. Amikor kezdett mind fontosabbá válni, hogy én is zsidó vagyok, minthogy mint lassacskán kitudódott ez általában halálbüntetéssel jár, egyszerre csak azon kaptam magam, hogy értem már ki vagyok: kopasz nő a tükör előtt, piros pongyolában...

NŐ *bátorító együttérzéssel*

De rajtad nem hajtották végre az ítéletet...

B.

De igen, végrehajtották, rajtam is. A Tanító úr a megmondhatója... Akit várok, tudják... Végrehajtották, igen... Igen, igen...

NŐ *meg akarja gyógyítani*

Nem, nem, nem...

B.

Mintha bizony szabadon dönthetnék „igen” és „nem” között.

(sötét)

HATODIK JELENET / „LÁGERPÓKER”

Társasági fecsegés, zajok, beszélgetés, nevetések; mintha kártyáznának a nevekkel, mintha valamiféle furcsa, kívülálló számára alig érthető aukción vennék részt, vagy csak egyszerűen egy jól bejáratott társasági szertartáson. B. jelét adja, milyen terhes neki ez az egész, a Feleséget (Harmadik nő) játszó nőt figyelni

EGYIK FÉRFI

Figyelem, figyelem, figyelem és koncentráció...! Külön jelentést ad a szónak, nevetések. Koncentrációs gyakorlat következik...!

MÁSİK FÉRFI

Engem már koncentráltak... Én nagyon tudok koncentrálni...
Nevetések

EGYIK NŐ

Engem is!

MÁSİK NŐ

Hát még engem...! *Tódítások, nevetések*

NŐ *aki a feleséget játssza, tiltakozva*

Könyörgöm...!

EGYIK FÉRFI *udvariasan, de ellentmondást nem tűrve rászól*

Csönd és koncentráció! *Szünet.* Most pedig mindenki mondja el, hol volt? Hol volt, hol nem volt...? Én kezdem... Mauthausen!

KAR *elismerő moraj; mindig azonos intenzitású*

MÁSİK FÉRFI

Don-kanyar!

KAR *elismerő moraj*

HARMADIK FÉRFI

Recsk!

KAR *elismerő moraj*

NEGYEDIK FÉRFI

Szibéria!

KAR *elismerő moraj*

ÖTÖDIK FÉRFI

„A” Gyűjtő!

KAR *elismerő moraj*

EGYIK NŐ

Andrássy út 60!

KAR *elismerő moraj*

NŐ

Börtön 56 miatt!

KAR *elismerő moraj, szórványos taps*

MÁSIK NŐ

Ravensbrück!

KAR *elismerő moraj, taps*

HATODIK FÉRFI *győztes, magabiztos hang*

Auschwitz!

KAR *elragadtatott felkiáltások*

Überolthatatlan! Überolthatatlan!

HATODIK FÉRFI *megismétli, győztesként, tagolva*

A-usch-witz...!

KAR *moraj, kommentárok*

Überolthatatlan...! Auschwitzra nincs magyarázat... *Stb.*

NŐ

Könyörgöm...! *Sírni kezd, majd csend.*

B. próbálgatja a győztes hangot, csak Harmadik nő figyel rá

Auschwitz...! Auschwitz...! Stb. Még jó, hogy nem került rám a sor... Szerencsére megelőztek... A-usch-witz... A-usch-witz... Hát ez nem megy... **Nem!**

(sötét)

HETEDIK JELENET / BEÉRNÉD-E ENNYIVEL?

*Éjszakai homály, beeső fény, B. és Feleség egymás mellett fekszenek,
a Feleség cigarettázik*

KAR *kívülről beszűrődő, álomszerű, távoli ének, mintha B. lelkének a kivetülése volna*

Der Tod ist ein Meister aus Deutschland, sein Auge ist blau... Er trifft dich genau...

B.

...Ment minden tovább, ott is... Még ott is... Auschwitzban is születtek gyermekek...

FELESÉG *kedvesen*

Naponta az iszapba nyomják az arcomat... Naponta... Kitérni eből, érted, ezt szeretném, veled együtt kilépni belőle és hátat fordítani az egésznek...

B. *határozottsággal, nem is a nőnek mondva*

A „Nem!” az „Nem”...

FELESÉG *vigasztaló hangnemben, majdnem nevetve*

Tudom, milyen mélyről fakadhat benned ez a nem, tökéletesen megértem...

B. *konokul*

„Nem!”

FELESÉG

Azon kívül, amit el kellett szenvedned, szenvedtél-e amiatt, hogy zsidó vagy? Úgy értem, magától a zsidóságodtól?

B. *enyhén meglepődve a kérdésen*

Ezen gondolkodnom kell...

FELESÉG *erőt nyerve a férfi elbizonytalanodásából, átöleli*

Látod, mindezekre a kérdéseinkre és válaszokra csakis az egész éle-

tünkkel felelhetünk... A teljes életünkkel... A teljességet meg csupán egyféleképpen tudom elképzelni... Egyetlen egy módon...

B.

Nem érted. Ez nem afféle zsidó-nem, ebben én egészen biztos vagyok... Nincs förtelmesebb és gyalázatosabb, pusztítóbb és öntagadóbb az ilyen jól megokolt, racionális nemnél... Nincs ennél gyávább... Elegendem van abból, hogy gyilkosok és élettagadók kiáltásák ki magukat *az* életnek, nincs szörnyűbb, nincs gyalázatosabb, mint az élettagadók kedvéért tagadni az életet... Habár ami a zsidó nemet illeti, arra is lenne épp elég indok... *Eljön a nő mellőle.* Elég elképzelni egy kétségbeejtő és gyalázatos beszélgetést, elképzelni a gyereket..., a gyerekünket... *A csak számára látható gyerekekhez intézve a szavait.* A te sivalkodásodat, amint éppen azt visítod: „Nem akarok zsidó lenni! Nem akarok zsidó lenni!” *A nőnek, váltva.* Nagyon is elképzelhető, és nagyon indokolt, hogy a gyerek ne akarjon zsidó lenni... Nagyon is... Hogyan is lehetne egy élőlényt rákényszeríteni, hogy zsidó legyen... Hiszen a zsidóságom nekem semmit nem jelent, semmit... Mint zsidóság semmit, mint tapasztalat mindent... Kopasz nőt a tükör előtt, piros pongyolában... És nekem ez elég, tökéletesen beérem ennyivel... „Kimegy”, *mintha az erkélyre, egyedül akar lenni, otthagya a nőt. Rágyújt, nézi a feje fölé kifújít füstöt. Valahol messze a térben, megjelenik számára a két gyerek. A „gyerekekhez”, tehetetlen szeretettel.* Nem adhatnék neked semmit... Mindig lehajtott fejjel járulnék eléd... Se magyarázatot, se hitet, se lőfegyvert... *Bensőségesen, mint akik tökéletesen értik egymás szavát.* Beérnéd-e ennyivel? *Mint ha hallott volna egy kérdést.* Mennyivel...? Hát... Beérnéd-e velem? *Konok, bolyongó ismételtetés.* Beérnéd-e...? Beérnéd-e...? Beérnéd-e...?

(sötét)

NYOLCADIK JELENET / DE MIÉRT NEM?

*A jelenetet a KAR két tagja játssza el. A szituáció villamoson utazó, egymással szemben ülő apát és fiút idézi fel.
(Az apát nem a Tanító urat alakító színész.)*

FIÚ

Anya is itt lehetne velünk... Vajon hol van most anya?

APA *mintha nem akarná folytatni a beszélgetést*

A következőnél leszállunk.

FIÚ

A másiktól közelebb lenne.

APA *határozottan*

A következőnél szállunk le...

FIÚ *korábbi beszélgetést folytatva*

De magyarázd meg, miért...

APA

...puktum...

FIÚ

...miért kellett nekem az intézetbe kerülnöm? *Szűnet.* Miért váltatok el?

APA

Megbeszéltük már, nem?! Számtalanszor megbeszéltük... Vagy nem?

FIÚ

Tudni akarom az igazi okot.

APA

Mert nem értettük meg egymást... Már mondtam...

FIÚ

Anya is mindig ezt hajtogatta... Mert nem értettük meg egymást...
Kérdezd meg apádtól, ő is ugyanezt fogja mondani... Nem értettük

meg egymást.

APA

Persze, mert nem értettük meg egymást.

FIÚ *éllel*

De mért nem értettétek egymást, ha egyszer megértettétek egymást abban, hogy nem értitek meg egymást...!

APA

Szálljunk le...

FIÚ

A következő megállótól csak pár lépést kellene visszamennünk.
Meg is számoltam, csak...

APA

Leszállunk.

FIÚ

Miért?

APA

Mert visszafelé nem megyek.

FIÚ

De miért nem mégy visszafelé?

APA

Már mondtam: mert visszafelé nem megyek...

(sötét)

KILENCEDIK JELENET / KI NEM FOGYNI A MAGYARÁZATBÓL

Teljesen egyedül van a térben. Sodró jelenet, szinte egyetlen indulatból mondja, badarja a szöveget. Tiszta logorea, nagy indulattal. Egyetlen fénykép kíséri a térben, mintha az kényszerítene a beszédre. Szavait „mindenkibe”, a közönséghez is intézi, nem individualizálva persze senkit.

B.

Mire?

Mire nincs magyarázat?

Mire? ...

Auschwitz! ...

Überolhatatlan!

Überolhatatlan!

Hát persze... Vagy úgy

Auschwitzra nincs magyarázat

Nincs magyarázat arra ami van

Úgy bizony

Uramisten!

Márpedig Auschwitz volt azaz *van*

tehát magyarázat is van rá

magyarázat éppen arra nincs

hogy Auschwitz nem volt

azaz nem lehetne magyarázatot találni rá

hogy Auschwitz ne lett volna

hogy ne jött volna

Márpedig pontosan pontosan tudható

milyen lesz amikor bűnöző örültek ésszerűen néznek a világra

és a világ is ésszerűen néz majd rájuk

vagyis engedelmeskedik nekik

pontosan
pontosan
hibátlanul

Mert igenis ez a magyarázat
ha tudom nehéz is elfogadnotok
hogy közönséges gonosztevők uralkodnak rajtunk

Amint egy bűnöző őrült nem a bolondokházában vagy a fegyinté-
zetben
hanem a kancellárián vagy egyéb vezéri szálláshelyeken végzi
tüstént kutatni kezditek benne az érdekest az eredetit a rendkívülit
a nagyságot hogy önmagatokat ne kelljen annyira törpéknek
világtörténeteket olyan képtelennek látnotok

Igen
hogy továbbra is ésszerűen nézhessetek a világra
és a világ is ésszerűen nézzen vissza rátok

A nagy ember!
Uramisten!

(gyilkos gúnnyal)

Kiváló taktikai érzéke volt ugyebár
mintha minden paranoiás és mániás bolond
nem éppen a kiváló taktikai érzékével tévesztené meg
és ejtené kétségbe környezetét és orvosait

A nagy ember!

(bobóckodik)

Szó ami szó nagy ember volt
volt benne valami hogy is mondjam csak megejtő
valami lenyűgöző valami démoni
úgy van démoni vonás
aminek egész egyszerűen nem lehetett ellenállni

(éles, „moralizáló” váltás)

Kivált ha nem is akarunk ellenállni

merthogy éppen démonkeresőben utazunk
ocsmány ügyeinkhez
ocsmány vágyaink kiéléséhez már réges-rég éppen egy démon kel-
lene
olyan démon persze
akivel el lehet hitetni hogy ő a démon
aki minden démoniságunkat a vállára veszi
mint egy Antikrisztus a Vaskeresztet

A nagy ember!

Igen
akiket közönséges bűnöző örülteknek láttok és mondtok

és mégis attól a pillanattól kezdve
hogy a markába kaparintotta a jogart és az országalmát
rögtön isteníteni kezdték
gyalázva is isteníteni

És ki nem fogytok a magyarázatokból

Csak hogy mentsétek lelkeiteket
meg ami egyáltalán menthető

Csak hogy a világtörténések nagyszabású operaházi fényében
lássátok a közönséges rablást gyilkosságot meg lélekkufárságot
aminek így vagy úgy mind a részesei vagyunk vagy voltunk valaho-
gyan

Mind!

csak hogy ne lássátok az előttetek mögöttetek alattatok
és mindenütt tátongó szakadékot
a semmit az űrt
vagyis valódi helyzetünket

És hagyjátok ezt abba végre
hogy Auschwitzra nincs magyarázat
hogy Auschwitz az irracionális az ésszel fel nem fogható erők szü-
leménye
mert a rosszra mindig van ésszerű magyarázat
(lecsendesedve)
amire tényleg nincs magyarázat
az nem a rossz
ellenkezőleg: a jó

Éppen ezért engem már rég nem a vezérek
kancellárok és egyéb címzetes uzurpátorok érdekelnek
akármennyi érdekességet tudtok is elmondani a lelki világukról

Nem
a diktátorok élete helyett engem már réges-rég
kizárólag
a szentek élete érdekel

Mert én ezt találok felfoghatatlannak
én erre nem találok pusztán ésszerű magyarázatot

A jóra
(sötét)

TIZEDIK JELENET / TANÚJA VOLTAM, HOGY EMBERT ÖLSZ

B., a feleség. B. az írópultnál dolgozik, néha keres valamit, széthányja a papírokat, összeszedi. A felesége mellette áll, mozdulatlanul, nem segít összeszedni stb.

FELESÉG

Velem beszélsz...? Kinek mondd állandóan? Meséld el inkább a Tanító úr történetét.

B.

Már elmeséltem.

FELESÉG

Meséld el még egyszer.

B.

Nem... Egy másik ember apja, sorsa, istene lenni... Uramisten! Hát nem... Hinnem kellene a túlvilágban.

FELESÉG

De hát még ebben a világban sem hiszel...

B. elismeréssel

Valóban nem.

FELESÉG

Mit keresel folyton... *Elharapja a szót.*

B.

Mániákusan... Ezt akarod mondani... Mit is keresnék, ha már keresek valamit, ha nem a megváltásomat keresném. Mi mást? Végül, legvégül lennie kell valakinek, bárkinek, aki majd szégyenkezik miattunk, és esetleg érettünk...

FELESÉG

Ne, ne haragudj, kérlek...

B.

Nem, biztosíthatlak, hogy nem...

FELESÉG

Néha azt érzem, én már nem is vagyok... Mintha megölték volna...
Mintha megöltél volna, és én tanúja voltam, hogy embert ölsz...
Engem... Láttalak, néztelek, kiáltoztam is, legalábbis kiáltozni akartam, hogy én vagyok az, én vagyok... Meghitten és kegyetlenül végeztél velem... Ezt láttam...

B.

Csak folytasd, nem haragszom, mondtam...

FELESÉG

Tudom, hogy túlzás, nyilvánvalóan az, tudom...

B.

Nem, nem... Lehet, hogy nem...

FELESÉG

Úgy viselkedsz velem, mintha soha többé nem tudnád megbocsátani...

B.

Mit?

FELESÉG

Azt hogy láttalak... Azt hogy néztelek...

B. zavartan, nem is rá figyelve

Vagy úgy... Nem, nem, dehogy...

FELESÉG

Félreértettem, egyszerűen csak félreértettem a Tanító úr történetét... A Tanító úr, aki a lágerben megmentette az életedet...

B. leállítja

Tudom...!

FELESÉG

Akkor ismertük meg egymást, amikor elmesélted abban a társaságban... Emlékszel... És aznap lettünk egymáséi is... Félreértettem... Ennyi történt... Figyelsz te rám egyáltalán?

B.

Persze, persze... Mondjad...

FELESÉG

Van valakim... Akivel úgy gondoltuk, összeházasodunk... És aki
nem zsidó...

B. ránéz

Nem fázol?

(sötét)

TIZENEGYEDIK JELENET / A HALOTT OSZTÁLY

*Állnak, imádkoznak, étkezés előtt; badarás, diákos komolytalanság.
Csak a Diri és Pörge nincs a színen*

KAR

„...Add meg, Urunk, a mi mindennapi kenyerünket...” *Piszszegés, suttogás.* Jön a Pörge... Mi van? Pörge, nem látod? *Stb.*

PÖRGE *berobban, rohangál, hangosan kiáltozik*

Hiányzik az új lány...! Hol van az új lány...? Nem látta senki? Senki? Na jó, majd meglátjuk... Raportra! Mindenki raportra...!

KAR *elszórt duzzogások*

De hát még nem is ettünk...

PÖRGE *üvölt*

Raportra! *Elfut a Dirig, jelent.* Jelentem, azazhogy a konyhából jelentették jelentem, hogy eltűnt az új lány!

DIRI

Mi jelent ez...? Mit jelent maga itt nekem? Keressék meg, kérem, és azután jelentsen.

PÖRGE

Igazgató úr kérem, egy senior is eltűnt... A lánnyal... Úgy értem, mint... *Akarata ellenére kibangúlyozza.* Mint testnevelő tanár jelentem, ketten tűntek el... Most éppen eltűnve vannak ketten... Azazhogy az új lány a konyháról és a senior... Eltűntek a hálóban... A hálóban, jelentem, a sokágyas teremben... Jelentem...

DIRI

Nem folytassa itt nekem, maga vad... *Elmyeli a szitkot.* Hívja össze raportra az iskolát, de azonnal.

PÖRGE *büszkén*

Igazgató úrnak jelentem, már össze is hívtam őket. Raportra, igazgató úr...

DIRI

Na menjen, majd jövök... Készítsen elő mindent...

PÖRGE *visszafut a többiekhez, akik már sorban állnak. Letakarják febér terítővel az írópultot, szembefordítják a felsorakozottakkal.*

Vigyázz! Római egyes, előlépni!

FIÚ

Jelentem, az államilag engedélyezett fiúinternátus diákjai a rapporton megjelentek. Igazolatlanul hiányzik a senior és az új lány...

KAR *elfojtott, rémült puzmogás*

A lányt azt nem... azt nem... Ne jelentsd, pupák... *Stb.*

PÖRGE

Ismételje el, maga vad... *Elnyeli a szitkot.* Nos, római egyes?

FIÚ

Jelentem, a senior és az új lány államilag engedélyezett, vagyishogy hiányoznak.

KAR *súgni akarnak, csiklandós nevetgélés, egyre reménytelenebb a helyzet*

Az új lányt nem kell... *Stb.*

FIÚ *riadt eltökéltség*

Az új lány, valamint az államilag engedélyezett fiúinternátus, nem különben a senior...

PÖRGE *vörös már a feje, elordítja magát*

Csend! Vigyázz! Csend! *Uralkodik magán.* Az új lány a konyháról nem tartozik az „áll. eng.” fiúinternátus állományához, római egyes, értettük? Helyre!

*(hosszú, feszült csend, vára-
kozás)*

KAR

Kicsapják a seniort... Úgy kivágják, mint a taknyot... Lehet, hogy megússza karcerral... Biztos ki... És elkergetik a lányt is... Karcser... Kicsapás... A Diri... Jön a Diri... *Stb.*

PÖRGE

Igazgató úrnak jelentem...

DIRI

Hagyja csak... Jöjjön velem!

(elmennek az ajtóig, megállnak előtte, rákészülnek és elkezdik a méltóságteljes dörömbölést. A jelenet egyszerre abszurd és komoly, félelmetes és komikus)

DIRI

Nyissák ki...! Nyissák ki...!

PÖRGE

Felszólítom magukat, az „áll. eng.” fiúinternátus nevében, hogy nyissák ki! Azonnal!

(semmi válasz, a Dirí rángatja a kilincset, egyre kínosabb az egész)

DIRI Pörgébez

Jöjjön.

KAR

Kicsapás... Csak karcser...

(a letakart írópulthoz mennek, a Dirí megáll előtte, Pörge szerzetartásos mozdulatokkal leteszi a Dirí elé a nagy fekete könyvet. A Dirí felolvass belőle)

DIRI

Az új lányt haladéktalan kirúgásra ítéljük. Kirúgás.

PÖRGE

Kirúgás, értettem.

DIRI sígva

Hallgasson már, az isten szerelmére.

PÖRGE sígva

Az isten szerelmére, értettem...

DIRI *fennhangon*

A seniort haladéktalan kicsapásra ítéljük. Kicsapás. Az intézet lakóit meg karcerre. Mindenkit kivétel nélkül.

KAR *moraj*

DIRI

A falazásért. A feljelentés bűnös elmulasztásáért. Karcere! Egy nap karcere, mindenkinek, a víz és az étel teljes megvonása mellett... Végeztem... Elmehetnek...

PÖRGE *bután sűg, mint aki segíteni szeretne*

Méltóztassék megfontolni, igazgató úr, nem férnek be ennyien...

DIRI *nem türtőzteti magát*

Felváltva, testnevelő úr, a sorszámok szerint, megértette végre...?!

PÖRGE

Jelentem, meg.

DIRI

Akkor mire vár? Végrehajtani!

PÖRGE

Római egyes, előlépni. *Lebajol, elveszi a cipőfűzőjét, majd a száját. A fiú nadrágja lecsúszik, Pörge felkapja, humoros-kínos megalázó szertartás. Karcerbe! Indulás!*

(mindenki el)

DIRI *egyedül; az asztalra borul, és zokog, mint egy felszarvazott férj*

Mit tettek velem... Mit mertek tenni velem...

(sötét)

TIZENKETTEDIK JELENET / APÁNK ÉS ISTEN ELŐTT

A Feleség pakol, elmenni készül. B. tehetetlenül nézi.

B. *valahogy meg akarja szólítani*

Megnéztem a karcert... Arra sétáltam...

FELESÉG *enybe éllel*

Csak tán nem Auschwitzban jártál...

B.

De, majdnem... Én voltam a római egyes... A lágerben más számot kaptam... Egyre megy...

FELESÉG

Gondoltam... A szüleim is folyton ott kószáltak, amíg éltek... Én meg nem... Nem tartottam velük, soha... Csak kényszerből legfeljebb.

B.

Minden olyan, mint volt... Csupa rom, romhalmaz... De a régi felírás azért még kibetűzhető: államilag engedélyezett fiúinternátus... Mintha rá se tették volna a kezüket, azóta.

FELESÉG

Nem is tették, biztosan...

B.

Egy emléktáblát azért kapott, zászlótartóval... A főbejárat melletti falon, jobbra... Itt élt és alkotott... A Diri. Nem hittem volna... Élt és alkotott... Elfüstölték őt is, Auschwitzban...

FELESÉG

Mit alkotott?

B.

Zsidó volt, nocsak.

FELESÉG

Mindjárt gondoltam... Echte zsidó... Ott is maradt Auschwitzban... Mint lényegében te is... Alig van különbség köztetek... Lehet, hogy nincs is... Mit alkotott a szerencsétlen, megtudtad?

B.

Meg. De még mennyire...!

FELESÉG

Na és mit?

B.

Engem...

FELESÉG

Téged? Te vagy az életműve...? Nagyszerű!

B.

Én. Én is... Foglyokat alkotott... Ez volt az igazi életműve... Tökéletesen felkészített minket az auschwitzi appelekre, mert őt is erre képezték ki... Rapporttal, meg szilenciummal, meg memoriterrel, meg az isten tudja még mivel... Nagyszerűen képzett foglyok lettünk... Minden falról a jószágos kormányzó arcképe nézett le ránk, mosolyogva bátorított minket... Éjjel, nappal... Apánk és Isten előtt mindig bűnösök vagyunk... Tudós volt a mi Dirink, nem akar ki... Fogolynak lenni: ez lett a főhivatásunk... Az engedelmesség megszallottai lettünk... Elfüstölték... Eredményes neveltetésem végső igazolásaként...

FELESÉG

Béke poraira.

B.

Igen-igen... A Semmi ügyében teljesített szolgálatot.
(hosszabb szünet)

B.

Nem zsidó, azt mondod...?

FELESÉG *nem érti*

Ki?

B. *nebezen mondja ki*

Hát akid van... Akid lett... Azt mondtad nem zsidó... És összeházásodtok...

FELESÉG *felszabadultan, az elhatározásból merítve erőt*

Igen, persze... Nem zsidó... Egyáltalán nem az... Ne kezdjük megint, jó?

B. *kitör*

Minek nézel te engem? Talán valami negatív fajvédőnek?! Helyes, semmi kifogásom ellene, de lássunk tisztán. Az asszimiláció itt nem egy fajnak... fajnak!? nevetnem kell! ...egy másik fajhoz való... fajhoz? ...nevetnem kell!... asszimilációja, hanem a fennállóhoz, a fennálló körülményekhez, a létező viszonyokhoz való totális asszimiláció... Képtelen vagyok asszimilálódni a fennállóhoz, a létezőhöz, az élethez, és ennek ellenére mégis fennállok, létezem és élek, de úgy, hogy tudom, képtelen vagyok rá, ha asszimilálódok az még előbb megölne, mint az hogy nem asszimilálódok, ami úgyszintén megöl tulajdonképpen... És ebben a tekintetben tökmindegy, hogy zsidó vagyok-e, vagy nemzsidó, habár itt a zsidóság tagadhatatlan nagy előny... Csakis és kizárólag ebből az egyetlen szemszögből vagyok hajlandó zsidó lenni... Mert füttyülök rá, hogy mi vagyok... Legalább a kudarcra törekedni kell...

FELESÉG

Megyek. *Nem mozdul.*

(sötét)

TIZENHARMADIK JELENET / VAN ITT VALAKI?

Nagy kavarodás, csomagok, batyuk, kiáltozások, abszurd sietség. A Dirít játsszó színész kiosztja a fejadagokat, Pörge üvöltözik, lökdösődik stb., apokaliptikus szél súvit. B.-t olykor megfogják, ide-oda cipelik, leteszik, teljesen értelmetlenül. Az egész jelenet álmoként hat, egy pokoli álom.

B. *beteg fekszik, fölemelkedik olykor, figyel*

A fejadag! A fejadagom! Hol van a fejadagom?

DIRI *elrohanna*

Kiosztottam, pontosan kiosztottam. A parancs szerint... Egyszeri hideg élelemfejadag... A parancs szerint... tízesével... pontosan... Valaki elvitte...

PÖRGE *éllel*

A Tanító úr...! Mindannyiunk makulátlan tanítója és kioktatója... *Elrohan.*

B.

Vége, vége... Nincs tovább... Ő persze megduplázta az esélyeit... Gratulálok... Itt fogok elfogni... Elpusztulni... Semmi, semmi, semmi... A semmi... Az én esélyem... Ami a Tanító úré lett... Értem... Tökéletesen értem... *Ordít a visszhangtalan térben. Vége...? Vége...? Van itt valaki...? Nincs... Túl sokan vannak... Nincs senki... Fejadag...! Fejadag...! Kell... Kell... Kell... Kell... Teljesen egyedül marad, szinte suttogva. Van itt valaki...? Tárgyilagosan, mint aki a balálra készül. Az én esélyem, a Tanító úr kezében... Megduplázott esély... Logikus... Értem... Jön felé a Tanító úr, imbolyogva, messziről, irreálisan. B. fölemelkedik, majd visszaesik, nyilván képzeleg, azt hiszi. Feladja, lehanyatlík.*

TANÍTÓ ÚR *kezében csomag, a fejadag. Leteszik a mellére. Számon kérőn*

De hát hogy képzelted? Hogy is képzelted? *Ugyanúgy eltűnik*

B. *ismételi magának, közben kikél a betegágyból, és elindult arra, ahol a Tanító úr eltűnt*

Hogy képzelted...? Hogy képzelted...?

(sötét)

TIZENNEGYEDIK JELENET / „KÖSZÖNJETEK A BÁCSINAK”

Mindenki a színen van, kivéve a feleséget, a fiút és a lányt játszó színészeket. Ülnek a presszóban, hangulat. B. egyedül, vár, feszülten. Belép a feleség a két gyerekkel, a B.-től legtávolabbi ponton, olyan oldalról, hogy B. nem veheti észre őket. A feleség egy csomagot hoz, kísértetiesen hasonlít a Tanító úr fejadag-csomagjához. Megállnak, nézik, majd elindulnak felé.

FELESÉG

KöszönjeteK a bácsinak. KöszönjeteK szépen.

FIÚ

Jó napot.

LÁNY

Jó napot.

FELESÉG

Úgy.

B. rémült jókedv

Na nézd csak, nézd.

FELESÉG

A gyógyszerek, tessék. *Kedves akar lenni, de nem sikerül.* A fejadag...

B. csak a gyermekeket nézi

Igen-igen. Köszönöm. *Ügyetlenül.* Nem ültök le? *Nincs üres szék.*

FELESÉG

Nem, mennünk kell, köszönöm. KöszönjeteK a bácsinak.

FIÚ

Jó napot.

LÁNY

Jó napot.

FELESÉG

Úgy-úgy.

(sötét)

TIZENÖTÖDIK JELENET / NEM, ÁMEN

B. egyedül a nagy térben, fekszik a padlón, összekucorodva, egyetlen fényben, fokozhatatlan egyedüllétben.

B.

KöszönjeteK a bácsinak

(szünet)

KöszönjeteK a bácsinak

KöszönjeteK szépen

(szünet)

Úgy

Úgy

(szünet)

Hallasz?

Hallasz engem?

(szünet)

KöszönjeteK szépen

(szünet)

Nem?

(szünet)

„Nem!”

Ámen

(apró kavicsok hullanak a magasból, az egész játéktérre, kivéve a szereplőt; mintha manna volna; lassan sötét)

VÉGE